

O'ZBEK VA XORIJIY MANZARACHI RASSOMLARNING MAVZULI
KOMPOZITSIYA YARATISHDA RANG KOLORITLARIDAN
FOYDALANISH

Sharipjonov Muhiddin Shokirjon o'g'li
Namangan davlat universiteti o'qituvchisi
Shermahammatoeva Muqaddas Toxir qizi.
Namangan davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolani yoritilish jarayonida shularga a'lohida e'tibor qaratildi. O'zbek rassomlarini dunyo qarashi va milliylikdan kelib chiqqan holda mavzuli kompozitsiya yaratish rassomlari bilan o'zaro solishtirish orqali qisqacha keltirib o'tilgan. Darhaqiqat, boshqa davlar tasviriy san'at ustalaridan o'laroq barcha millat va ellatlarning o'z qarashlarini qisqacha to'xtalib o'tdik.

Kalit so'zlar: rassom manzara rasm bezak vahokazo keltirildi

Annotation. In the process of covering. This article special attention was paid to the following. The process of creating the matic compositions based on the world view and nationality of Uzbek artists was briefly mentioned by comparing them with the landscape artists of foreign countries: In fact unlike the processes of fine arts of other times, we briefly touched on the views of all nations and peoples.

Key words: Artist, Landscape, painting, decoration, it will be brought immediately.

Kirish: Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasida yoshlarning bilim olishlari uchun har tomonlama shart-sharoitlar yaratib berilmoqda. O'zbekiston ham ta'lim sohasida dunyoviy umumrivojlanish yo'lidan borar ekan, shu orinda san'at borasida ham katta o'zgarishlar bo'lmoqda. San'at turlaridan biri bolmish rassomchilikda ham kompozitsiya faninig fazilatlarini o'ziga xos o'rni bor.

Natijalar taxlili: O'zbekiston Badiiy Akademiyasining o'quv muassasalarida rassomchilikdan boshlab dastlabki sinf kompozitsiya haqida ma'lumot berib boriladi. Bu borada turli kitoblar chop etilgan: "Kompozitsiya asoslari", "Chizmatasvir", "Cangtasvir" va h.k. Kompozitsiya fani ijodiy faoliyatning yuqori choqqilaridan biri bo'lib, rassomning ichki dunyosi, borliqni, uning go'zalligini kompozitsiya qonuniyatlari orqali idrok qila olish, tasavvur etish va albatta umuminsoniy tan olingan haqqoniy san'at asarlarini asrab-avaylash va qadrlashni orgatadi.

Kompozitsiya bir necha bilimlarni qamrab olgan bo'lib, jumladan perspektiva qonuniyatlarini o'rganish va shuningdek kompozitsiya turlari, janrlar, oqimlarni o'z ichiga qamrab olgan. Kompozitsiyaning makoni, imkoniyatlari rassom uchun

benihoyat cheksiz. Kompozitsiya ijodkorga ilhom bahsh etib yangi asarlar yaratishga yanada undaydi. Ijodkor asar yaratishda tabiiy kompozitsiyadan foydalanadi. "Kompozitsiya sozi lotincha "composito" so 'zidan olingan bo'lib tuzish, birlashtirish, boglash, turli xil ramziy qism ifodalarni bir butun yaxlitlikka birlashtirish va biron bir g'oyani madh etish ma'nosini bildiradi. San'at nazariyasida, badiiy va kompozitsion ifoda vositalari, xususan, nur va soya, kontrast, simmetriya, nisbat, plastiklik, ritm, tonllik, dinamika, hajmlilik, arxitektonika, uygunliklar deb yurutiladi. Kompozitsiyaning asosiy mazmun hususiyatlaridan biri mantiqiylik, shakl va qisimlarning ozaro mutanosibliigidir. Kompozitsiya tasviriy san'atning asosiy shartlaridan biri bolib, yaratilayotgan asarning fikr va g'oyasi, maqsadi hamda mazmunini yorqin ifodalash bilan uzviy bog'liqligi e'tirof etiladi.

Har qanday rassom o 'z asarida kompozitsiyani yuqori darajada aks ettiradi va tabiat bilan uzviy bog'laydi. Misol uchun Shishkin o 'z asarida kompozitsiyadan barcha qonun qoidalariga rioya qilgan holatda o 'z ornida foydalangan. Shishkin o 'z asarida Rossiyaning quyuq o 'rmonlarida yozning iliq taftini chiroyli kompozitsiya sifatida yaratgan. Quyuq o 'rmon ortida quyoshning daraxtlar bargidagi jilosini chiroyli tasvirlagan. Quyosh nuruda daraxtlarning tovlanayotgan barglarini, suvdagi aksini, soya yoruqlar, reflaksar va rang ritmlari orqali hiroyli tasvirlagan .

O 'z yurtimizning mashxur rassomlaridan biri bo 'lmish Isfandiyor Haydar ham o 'z asarlarida yoz manzarasni Juda chiroyli tasvirlagan. Yoz faslida Keksa Chinor barglarida mayin tovlanayotgan quyosh nurlari va barglar jilosni go 'zal kompozitsiya sifatida birlashtirgan. Keksa Chinor daraxtining barglari orasida moviy osmon va quyosh nurlari tushib insonga ilig'lik bag'sh etadi. Bu kompozitsiyada ham ranglar jilosi, soya roruqlar, turli reflaksar, o 'z o 'rnida ishlatilgan. Shundan kelib chiqadiki har qaysi davlatda bo 'lishidan qat'iy naraz

kompozitsiya o 'z mohiyatini saqlaydi. Mashxur rassomlar kompozitsiyaning qoidalariga to 'liq amal qilgan holdagina dunyo tan olgan asarlar yarata olishadi.

Biz misol tariqasida shularni aytib o'tishimiz mumkinki : eng mashhur va yuksak e'tirofga sazovor rassomlardan biri bu Italiya san'ati taraqqiyotining «oltin asri» hisoblanagan shu davrda yashab ijod etgan buyuk titanlar Leonardo da Vinchi, Rafael Santi, Mikelanjelo, Tistian o'z mohiyati jihatidan chuqur, mahoratli jihatidan yuksak, barkamol asarlar yaratgan rassomlarimizga aytishimiz mumkun. Ular o'zlarining har tomonlama o'tkir va bilimdonliklari bilan ham o'z davrlarining ideal kishilari timsoli sifatida nom qozonishgan.

Leonardo da Vinchi, Rassom har bir asar ustida uzoq vaqt ishlar, ishlanadigan har bir obraz va detalning hayotiy bo'lishi uchun dastlab ularni aloxida naturaning o'zidan ishlab, o'rganib, so'ng kompozitsiyaga ko'chirar edi. Bu unga berilgan buyurtmalarning ba'zan vaqtida tugallanmasligiga sabab bo'lar, buyurtmachi bilan nizolar kelib chiqar edi. «Sexrgarlar ta'zimi», «Avliyo Ieronim» kabi asarlarning

yarimtugal holatda qolishiga ham sabab shudir. Leonardo Milanda yashagan kezlari 1482-1499 yillarda u o'zini olim, rassom, injener sifatida namoyon etish imkoniyatiga erishdi. U o'z faoliyatini haykaltaroshlik bilan boshladi. Milan hokimi Lodoviko Moro otasi uchun yodgorlik modelini ishladi. Lekin 1499 yili Milanning franstuz qo'shinlari tomonidan bosib olinishi bu ishni amalga oshirish imkoniyatini bermadi. Davinchi hayoti davomida uzoq va sermazmun asarlar yaratish jarayoni ustida ishlagan va shu boisdan uning kompozitsiyalari hali hanuz insonlar e'tirofiga sazovor bo'lib kelmoqda.

Davinching ijod maqsulidan biri bo'lmish "Oxirgi kechki ovqat" asarining kompozitsion ilmiy taxlili davomida shularga a'lohida e'tibor qaratishimiz mumkunki eng taniqli diniy san'at asari (1452–1519) ning taniqli rassomlaridan biri edi [Yuqori Uyg'onish davri](#). O'n beshta badiiy asar umuman umuman yoki umuman unga tegishli. Biroq, u ko'p narsalarni qilgan, faqat ular yillar davomida yo'qolishi yoki no'malum bo'lib qolishi uchun qilgan deb ishonishadi. An'anaviy ravishda Leonardoga tegishli bo'lgan bir nechta rasmlarning muallifligi bahsli. Ikki yirik asar faqat nusxalar sifatida tanilgan. Asarlar muntazam ravishda turli darajadagi ishonchga ega bo'lgan Leonardoga tegishli. Leonardoning biron bir rasmiga imzo qo'yilmagan. Bu erdagi atributlar turli olimlarning fikrlariga asoslanadi. [\[1-rasm\]](#)

Omon qolgan rasmlarning ozligi, qisman Leonardoning yangi texnikalar va uning surunkali tez-tez halokatli tajribalari bilan bog'liq [keyinga qoldirish; kechiktirish](#). Shunga qaramay, ushbu bir nechta asarlar daftarlari bilan birga chizmalar, ilmiy diagrammalar va rasmning tabiati haqidagi fikrlari bilan o'z zamondoshi bilan raqobatlashadigan keyingi rassom avlodlariga o'z hissasini qo'shadi.

(1-rasm)

Shular sirasida O'zbek xalq rassomi O'rol Tansiqboyevdir. Tansiqboyev o'zini tabiat qo'ynida xuddi o'z uyidagidek his qilar, ayniqsa, tog'larning ashaddiy oshig'i edi. Son-sanoqsiz tog'lar tasviri fikrimizni tasdiqlab turibdi. Hatto, asarlar nomi ham tog' bilan bog'langan. E'tibor qiling: "Tog'da kuz", "Tog' yon bag'irlari", "Tog' qishlog'i. Oqshom", "Tog'da bahor", "Chimyon yo'li", "Pomirdagi baland Qorako'l

ko'li", "Tog'da kolxozida", "Oloy vodiysi". Rassom tog'ning faqat ranglarinigina ilg'abgina qolmay, u yerdagi giyohlarning ham nomlarini yaxshi bilgan.

Shu qatori Tansiqboyevning "Tog' yo'li asari"da ham ko'rish mumkinki, ranglarning o'rnida foydalanilganlik va jozibadorlikni saqlab qolish asarning yanada jilosini ochib. Asarda tog' havosini tasvirlash jarayonida osmon va bulutlarning sokinligi va koloritning ketma-ketligi karinaning sifatini va bahosini yanada oshiradi desak mubolag'a bo'lmasa kerak.

(2-rasm)

Xulosa: Xulosa o'rnida a'lohida takidlab o'tishimiz joizki, hozirgi davr va o'tgan davrlar mobaynida ranglarning va koloritlar ketma ketlik jarayonini rassomlar o'z kelib chiqishi va dunyo qarashi, ijodining maqsulini yaratilish mobaynida ichki kechinmalarini ifodalaydi.

Адабиётлар:

1. Б.Б.Байметов, М.Ш.Шарипжонов, Б.Ф.Жабборов "Педагогика олий даргохларида талабаларни портрет чизишга ўргатишда "Кесиб ишлаш" усулидан фойдаланиш методикаси" Ёшларнинг ижодий қобилиятларини шакллантириш масалалари Илмий мақолалар тўплами. Андижон. 2016 йил
2. Б.Б.Байметов, М.Ш.Шарипжонов. "Тасвирий санъатда амалий машғулотлар жараёнида талабаларни бўлажак педагогик фаолиятга тайёрлаш" Таълимда инновациялар ва ислохотлар контекстида замонавий кластер тизими: муаммо,

- ёндашувлар ва ислохотлар. Илмий-амалий анжуман илмий ишлар тўплами. 2- Том II ЧирДПИ. 2019 йил.
3. Б.Б.Байметов, М.Ш.Шарипжонов “Тасвирий санъатдан малакали педагог кадрлар тайёрлашда назарий ва амалий машғулотларнинг уйғунлиги” Педагогика ва психологияда инновациялар. 2-махсус сон, Тошкент. 2020 йил.
 4. Baymetov, B. B., & Sharipjonov M. SH. “Formation of creative of the fine art future teachers describing geometrical forms(on sample of pencil drawing lessons)” *ACADEMIA: An International Multidisciplinary Research Journal/ ISSN: 2249-7137 Vol.10. Issue 5, p. 1996-2001. 10.5958/2249-7137.2020.00502.9 India 2020.*
 5. Baymetov, B. B., & Sharipjonov, M. S. O. (2020). Development Of Students' Descriptive Competencies In Pencil Drawing Practice. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(08), 261-267.
 6. Б.Б.Байметов, “Олий педагогик таълимда талабалар ижодий қобилиятларини шакллантиришда индивидуал таълим бериш методикаси (қаламтасвир мисолида)”. *Academic research in educational sciences илмий журнали SJIF 2020: 4.804 357-363 бет Volume 01 Issue 4 USA- 2020*
 7. Б.Б.Байметов, М.Ш.Шарипжонов, Б.Ғ.Жабборов “Развитие творческих способностей студентов на занятиях композиции в педагогических учебных заведениях” Наманган давлат университети Илмий ахбороти. 2021 йилда.
 8. Б.Б.Байметов, М.Ш.Шарипжонов, Тасвирий санъатдан бўлажак ўқитувчиларини касбий компетенцияларини шакллантиришда назарий ва амалий машғулотларнинг уйғунлиги. **СБОРНИК ДОКЛАДОВ** Международный научно-технический конференции “Проблемы и решения процесса интеграции изобразительного искусства, инженерной, компьютерной графики и дизайна в современной образовательной среде” Андижон, Ростов-Дон – 2021
 10. [www. ziyonet. uz](http://www.ziyonet.uz)
 12. www.pedagog.uz
 13. www.ta'lim.uz
 14. www.fikr.uz